

СТАРОДАВНЯ І СЕРЕДНЬОВІЧНА ІСТОРІЯ

ПОЛІТИЧНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРІКЛА

Маковецька Олена,
студентка IV-го року навчання
історичного факультету
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
e-mail: elenikamakovetska@gmail.com

Науковий керівник: **Секо Ярослав,**
кандидат історичних наук, доцент,
кафедра всесвітньої історії та релігієзнавства
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Існує багато різносторонніх характеристик Перікла як політичного діяча, але ми постараємося навести найбільш спільні, ті до яких в істориків не виникає суперечок. Але для початку варто було б розказати за його етап діяльності та політичну кар'єру.

Перікл прийшов до влади в часи, коли Афіни вже мали базові елементи демократії, але він значно розширив ці можливості, трансформуючи політичну систему на користь широких мас.

Почнемо з того, що Перікл не був творцем демократичної системи правління в Афінах, але саме ця система, політичного, суспільного та культурного життя в Афінах, послужила поживним ґрунтом для розвитку всіх закладених у цій людині обдарувань, і дозволила йому накласти незабутній відбиток яскравої особистості. Велич і слава Перікла були величчю та славою Афін. Протягом його правління було зроблено стільки, що той час без вагань називають «епохою Перікла». А тривала ця «епоха» лише п'ятнадцять років [5].

Варто зазначити те, що Перікл отримав блискучу освіту, що розвинула його неабиякі вроджені здібності. Серед його вчителів були філософи Анаксагор, Зенон, теоретик музики Дамон. Від них Перікл засвоїв науковий тверезий підхід до явищ навколишнього світу, свободу від забобонів, віру в силу людського розуму, уявлення про гармонію, що панує у світі і необхідну людському суспільству, діалектичну систему, мислення, логіку доказів. Саме такий широкий політичний кругозір,

глибокі теоретичні пізнання, тонкий художній смак, ораторське обдарування, визначили роль Перікла в житті Афін V ст. до н.е [1, с.7].

Завдяки ґрунтовним знанням його виступи вирізнялися глибиною та переконливістю. Однак він сам боявся свого красномовства. Коли він захоплювався, то легко міг сказати надто багато і зашкодити самому собі. Тому перед кожним виступом він просив богів, щоби з його вуст не зірвалося жодного необдуманого слова. На той час промов не записували. Все, що збереглося від чудового красномовства – це ухвали, прийняті на основі його промов [1, с.11]. Мова Перікла залишилася незмінною спокійною та врівноваженою. Нікому не вдавалося вивести його із себе [1, с. 8].

Перікл розпочинав свою кар'єру за всіма правилами афінської політики. У 472 р. він став хорегом при постановці «Персів» Есхіла. У 462 р. підтримав демократичні перетворення вождя афінських демократів Ефіальта, котрі підірвали політичне значення аристократичного органу – Ареопагу. Внаслідок цього Ареопаг втратив своє значення, а його права переходять до Народного трибуналу та зборів. Вищим органом влади в Афінах були народні збори. Вони являли собою збори повноправних афінських громадян чоловічої статі. Ними обиралися посадові особи, а також до їх обов'язків входила законодавча діяльність вони приймали та відхиляли закони. За Перікла демократія в Афінах досягає найвищого розквіту. Далі, він щорічно обирався на посаду стратега, перетворившись на досить впливового політичного діяча Афін [5].

Зовнішньополітична діяльність Перікла була присвячена одній, але великій меті – зміцненню слави, величі та могутності Афін. Афінський поліс мав стати гегемоном всього грецького світу. Політика Перікла була спрямована на розширення та зміцнення афінської морської держави. Як стратег Перікл особисто бере участь у ряді військових експедицій, придушив спроби окремих міст вийти з Делоського союзу, активно виступає в народних зборах, веде рішучу боротьбу з політичними противниками, і стає все більше знаменитим. З його ініціативи було укладено мир із персами (449 р. до н.е.), тридцятилітній мир зі Спартою (445 р. до. н.е) та зміцнено провідне становище Афін у Деллоському союзі.

Досить значним нововведенням у Афінах при Періклі, була містофорія – оплата служби посадових осіб геліастів, архонтів та ін. Вперше з'явилася реальна можливість малозабезпеченим громадянам активно займатися політичною діяльністю. Це нововведення було настільки необхідно для афінської демократії, що було продовжено та розширено після Перікла [5].

У 451 р. до.н.е. було прийнято закон про громадянство, сприйнятий неоднозначно. Відповідно до цього закону, громадянами Афін вважалися

лише особи, які могли підтвердити свою приналежність до цивільного колективу по материнській і батьківській лінії. Громадянський колектив Афін перетворився на стан «обраних». Значення цього нововведення дослідники оцінюють по-різному. Згідно з Аристотелем, таке надмірне розростання громадянської громади призводить до проблем, однак громадянство завжди вважалося основною умовою ефективного функціонування держави [4, с. 66].

Водночас із політичними і військовими реформами Перікл зробив значний внесок у розвиток культури, на гроші, внесені союзниками, він організував в Афінах грандіозне будівництво, забезпечивши стабільною та високооплачуваною роботою тих, хто її потребує. Люди різноманітних спеціальностей від висококваліфікованих майстрів до простих вантажників були постійно зайняті, а Перікл вносив все нові й нові проекти до народних зборів. Він розпочинає грандіозну реконструкцію афінського Акрополя, яка закінчиться вже після його смерті. У ході цього будівництва було споруджено найбільший шедевр світового мистецтва – Парфенон. Поруч з ним будувався Одеон, готувалося будівництво майданчика під Ерехтейон і проводилася низка інших робіт. Безумовно, все це будівництво стало можливим лише завдяки форосу, який надходив до Афін [6].

За словами Плутарха, ці творіння, створені протягом короткого часу, продовжували жити у століттях, зберігаючи при цьому видимість свіжості та новизни. Споруди художнього смаку та могутності Афін не один раз рятували місто від згубних руйнувань переможних завойовників. Підняти на них руку означало посягнути на славу та велич Еллади. Таким чином, Афіни стали привабливим центром не тільки для споглядання прекрасних пам'яток, але і для активної творчості. Недаремно ж Фукідід приписує Перікла слова: «Ми послужимо предметом подиву для сучасників і потомства, і нам не потрібен для вихваляння Гомер...» [2].

Наступною формою допомоги прийнятою на пропозицію Перікла, є допомога вільної бідноти, знову ж таки поєднується з культурно-політичними завданнями, були загальнодержавні та загальнонародні свята, кількість яких зросла за правління Перікла. Участь у них згуртувало афінян, підвищило їхню політичну свідомість, зміцнювало прихильність до полісу, а супроводжуючі свята роздачі та частування залучали всю масу громадян до доходів держави та багатой верхівки. Фукідід це характеризує словами Перікла: «Змаганнями і жертвопринесеннями, що повторюються рік у рік, ми доставляємо душі можливість отримати різноманітне відпочинок від праць...» [2].

Підхід Перікла до демократії був не тільки революційним, а й продуманим з точки зору стабільності держави, оскільки створював соціальну згуртованість та політичну відповідальність серед громадян.

Важливо зазначити те, що Перікл не прагнув до збагачення. Отримавши у спадок від батька багатий маєток, він зумів організувати управління ним найбільш йому вигідним способом. Весь урожай, що отримує з полів, Перікл повністю продавав, а все потрібне для господарства купував на ринку. Таке життя не давало можливості слугам безконтрольно користуватися чимось. У його будинку не було тієї розкоші, яка буває в багатих будинках, і все видавалося рахунком у встановленому розмірі [3, с.195].

Періклу також, приписується запровадження феорикона – «театральних грошей», які видавалися державою без шкоди свого бюджету найбіднішим афінянам, щоб вони могли відвідувати театральні постановки, які вважали справою державної ваги. Театр відіграв велику роль у культурному та політичному житті Афін, адже був джерелом поширення морально-політичних ідей.

Справедливо буде підкреслити й те, що він не мав можливості, та й прагнув не вдаватися до репресивних методів проти своїх політичних противників в Афінах. Таким він залишився в пам'яті нащадків. Плутарх стверджує, що Перікл на смертному одрі у відповідь на похвали його друзів здобутим перемогою сказав, що вважає найголовнішою своєю заслугою те, що жоден афінянин не носив жалоби з його вини. За словами того ж таки Плутарха: «Перікл вів за собою народ переконанням і настановою, то стримуючи його зухвалу самовпевненість, то при занепаді духу підбадьорюючи і втішаючи його, сила його, була рятівним оплотом державного устрою» [1].

Тому, дійсно Перікл не дивлячись на різницю між афінянами, зумів їх об'єднати, і що найголовніше, переконати у своїй правоті. Він зміг довести, що саме демократичний устрій необхідний Афінам та їхнім мешканцям. Сучасники звинувачували Перікла в тому, що він в усьому намагався догодити народу, постійно влаштовуючи бенкет на казенні гроші. Але за великим рахунком, адже скарбниця – це гроші народу. На нашу думку, такі заходи стимулювали народ, а відповідно, підвищувалася продуктивність, яка зміцнює економіку держави. А остання у свою чергу, сприяє зміцненню та навіть піднесенню держави на міжнародній арені.

Висновки. На жаль, вже наприкінці життя Перікла звинуватили в численних невдачах афінського флоту і наклали на нього великий штраф і не обрали новим стратегом. Тільки коли Перікл помер, афіняни зрозуміли, якого чудового керівника вони втратили. Навіть противники змушені були визнати, що величезний авторитет Перікла, заснований на любові та підтримці народу, був рятівним оплотом держави. Багато хто не помічав цього, поки Перікл був живий, але тепер, коли він помер, це стало зрозуміло для кожного. Адже, за роки його правління жоден афінянин не був страчений за його наказом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Плутарх. Порівняльні життєписи. Пер. з давньогрецької Й. Кобова та Ю. Цимбалюка. К.Дніпро, 1991. 440 с.
2. Фулідід. Історія Пелопоннеської війни. Пер. А. Білецького. Київ: Наукова думка, 1982. 376 с.
3. Карасевич А., Левківський К., Шачковська Л. Політичні портрети Стародавнього світу. Кн. І. Антична Греція. Умань: ПП Жовтий О.О., 2011.
4. Арістотель. Політика. Пер. з давньогр. та передмова О. Кислюка. К.: Основи, 2000. 239 с.
5. Samons L. What wrong with democracy? From Athenian practice to American Worship. Berkeley, 2004. 104 p.
6. The Parthenon: From Antiquity to the Present .Ed. by Neils J. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. 430 p.